

Journal of Human Rights and Peace Studies

journal homepage: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/index>

Monasteries: The Places of Reproduction of Violence in The Name of Compassion

วัด: สถานที่ผลิตซ้ำความรุนแรงในนามของความเมตตา¹

Jesada Buaban/ เจษฎา บัวบาล²

Universitas Muhammadiyah Makassar, Indonesia

Email: jesada.tee@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received: 13 May 2019

Revised: 17 June 2019

Accepted: 28 June 2019

Keywords:

harassment

violence

Theravada

novice

Buddhist monasteries have been claimed as peaceful places and monks do not support the violent approaches. These claims are falsified by this paper, which focuses on the violence in Buddhist temples, where monks treat novices cruelly, in many cases. Two questions are raised namely; how has Theravada Buddhism been interpreted to serve the violence? And what kind of violence can be found in the monasteries nowadays? Ethnographical methodology was conducted in many provinces of Southern Thailand. The researcher, as a monk, has been staying with those novices for 18 years. It finds that Thai Buddhism is interpreted as utilitarianism to serve the dictator monks who take care of novices. Many kinds of violence such as verbal, physical, and sexual harassments can be done in the name of the compassionate protectors who punish for the success of his pupils. Though many abbots are compassionate, they are too old to take care of young novices. The power is, in fact, used by secretary monks who have responsibility in educating novices. In consequence, abbots cannot help when novices are harassed. This phenomenon clearly reveals the failure of gerontocracy in Thai monastic administration. At the same time, many novices still choose to live in the temples because their families are also in

¹ ปรับปรุงจากบทความเรื่อง วัด: อำนาจนิยมและความรุนแรง ที่นำเสนอในงานสัมมนาวิชาการระดับชาติ เครือข่ายประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยาภาคใต้ ครั้งที่ 4 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต วันที่ 3 สิงหาคม 2561

² นักเรียนทุน Darmasiswa 2018-2019, Universitas Muhammadiyah Makassar, Indonesia.

problems. Violence in religious area is always ignored, while its intensity is not less than the worldly sphere.

บทคัดย่อ

คำสำคัญ:

การละเมิด

ความรุนแรง

พุทธศาสนาเถรวาท

สามเณร

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือการสำรวจและทำความเข้าใจความรุนแรงในการปฏิบัติปัญหา บทความนี้เสนอว่า แท้จริงแล้วในหลายกรณีพบว่า วัดเป็นพื้นที่แห่งความรุนแรงที่พระภิกษุที่เลี้ยงกระทำต่อสามเณรในนามของผู้มีเมตตาปรารถนาดีต่ออนาคตของเด็ก คำถามที่น่าสนใจคือ หลักธรรมที่ถูกต้องโดยชาวเถรวาทไทยเอื้อต่อการใช้ความรุนแรงอย่างไร และมีความรุนแรงรูปแบบใดบ้างที่พบได้ในปัจจุบัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณา ลงพื้นที่ในหลายจังหวัดภาคใต้และใช้ชีวิตร่วมกับพระภิกษุสามเณรเหล่านั้น มีข้อค้นพบว่า พุทธศาสนาเถรวาทถูกตีความเพื่อสนองอรรถประโยชน์นิยมในการปกครองมากกว่าสนใจสิทธิของสามเณร เนื่องจากวัดได้กลายเป็นพื้นที่รองรับเด็กจำนวนมากซึ่งครอบครัวมีปัญหา เด็กได้ถูกมอบให้เป็นสิทธิของเจ้าอาวาสหรือพระที่เลี้ยงในการอบรมสั่งสอน การใช้ความรุนแรงในนามของผู้มีเมตตาต่อศิษย์ในสถานะของพระสงฆ์ที่ควรเคารพจึงเป็นเรื่องที่กระทำได้ ในบางกรณีแม้เจ้าอาวาสจะมีเมตตา แต่เพราะความชราภาพซึ่งตนไม่มีอำนาจบริหารจริง อำนาจทั้งหมดจึงเป็นของพระที่เลี้ยงหรือเลขาฯ สามเณรเหล่านั้นจึงถูกทำร้ายโดยที่เจ้าอาวาสช่วยไม่ได้ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยในคณะสงฆ์ได้อีกมิติหนึ่งความรุนแรงที่พระสงฆ์กระทำต่อสามเณรมีทั้งในมิติความรุนแรงทางร่างกาย คำพูด และการล่วงละเมิดทางเพศและผู้คนมักมองข้ามหรือไม่กล้าฟ้องร้อง ทั้งที่ระดับของความรุนแรงไม่ด้อยไปกว่าพื้นที่ทางโลก

บทนำ

เพราะเหตุที่ศาสนามักถูกมองว่าเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงและสร้างสันติสุขให้สังคมในแต่ละยุค ศาสนิกจึงมองว่าศาสนาเป็นแหล่งคุณธรรมที่สะอาดปราศจากการเบียดเบียน อย่างไรก็ตาม งานวิชาการที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางศาสนาในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเสนอในทำนองเดียวกันคือ การตีความศาสนาเพื่อรับใช้อำนาจทางการเมืองได้นำไปสู่ความรุนแรงในนามของการปกป้องศาสนา กรณีที่ถูกกล่าวถึงได้แก่ พุทธศาสนาเถรวาทในพม่าถูกใช้เพื่อต่อต้านชาวมุสลิมโรฮิงญา (Schissler, Walton, & Thi, 2017; Juergensmeyer, 2017; Gravers, 2015; Kyaw, 2015; Zin, 2015; Brooten, 2015) เช่นเดียวกับศรีลังกาที่ประกาศให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติและถูกเน้นย้ำเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นชาวสิงหล (ethnocentric) เพื่อต่อสู้กับชาวมุสลิมและชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอื่น (Biver, 2014; DeVotta, 2007)

งานศึกษาศาสนาการณ์ความรุนแรงในประเทศไทยในโลกภาษาอังกฤษ ก็เสนอให้เห็นความรุนแรงของการใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือจัดการกับคนกลุ่มน้อย เช่น กรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ต่างกับพม่าและศรีลังกา (Jerryson, 2011; Satha-anand, 2012; Satha-Anand, 1987) จึงกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาเถรวาทในทางปฏิบัติแฝงไปด้วยความรุนแรงซึ่งต่างจากหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ แต่อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้มุ่งไปที่ภาพใหญ่คือตัวสถาบันหลักหรือโครงสร้างทางสังคม จนมองข้ามไปความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตปกติประจำวันซึ่งปรากฏระหว่างบุคคลต่อบุคคล รวมถึงความรุนแรงทางวัฒนธรรมนี้สามารถเกิดได้แม้แต่ในหมู่คนกลุ่มเดียวกันหรือจากบุคคลใกล้เคียง ทั้งนี้ งานศึกษาในภาษาไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตีพิมพ์โดยสถาบันสันติศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ซึ่งเป็นสถาบันสงฆ์ ได้นำเสนอพุทธศาสนาเฉพาะในมิติของสันติภาพและละเลยความรุนแรงในด้านอื่นๆ ไปเสีย เช่นงานของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2559) ขณะที่งานอีกหลายชิ้นมุ่งศึกษาเฉพาะตัวบท (texts) ของคัมภีร์ ซึ่งมีลักษณะเชิดชูคุณค่าของพุทธศาสนา (ศรีพนา ศรีเชื้อ, 2559; พระครูสมุห์ชินรวัตถ์ ธิรภทฺโท, 2559; ณรงค์ฤทธิ์ อริยะชัยกุล, 2558; และกฤษณะ ถาวร, 2558) การมองข้ามข้อเท็จจริงในทางสังคมเช่นนี้ส่งผลให้สถาบันสงฆ์ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงอย่างเป็นรูปธรรมดังที่เห็นในปัจจุบัน

แม้งานหลายชิ้นจะเสนอให้เห็นความรุนแรงของศาสนา แต่ยังเป็นการมองในภาพใหญ่คือศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนความเป็นชาตินิยมเป็นต้น ซึ่งได้มองข้ามความรุนแรงที่เกิดขึ้นในวัดในฐานะตัวปัจเจกบุคคลที่พระเถรกระทำต่อกัน เรียกอีกอย่างว่า ความรุนแรงจากบุคคลใกล้ตัว (intimate violence) และแน่นอนว่า งานวิจัยประเภทนี้อาจต้องอาศัยคนวงใน ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะที่เคยบวชเรียนอยู่ในวัดและสำนักเรียนหลายแห่งเป็นเวลา 18 ปี ได้รับทราบเรื่องราวความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและเพื่อนสามเณรหลายกรณี จึงสนใจจะตอบคำถามว่า 1) หลักธรรมที่ถูกตีความโดยชาวเถรวาทและธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทยเอื้อต่อการใช้ความรุนแรงอย่างไร 2) รูปแบบความรุนแรงประเภทใดบ้างที่พบเจอในวัดและสำนักเรียน

วิธีการวิจัย

แม้ผู้เขียนจะเคยใช้ชีวิตในวัดมาเกือบสองทศวรรษ (2543-2561) แต่ก่อนการเขียนงานชิ้นนี้ ผู้เขียนได้ลงภาคสนามโดยใช้ชีวิตร่วมกับสามเณรใน 5 วัดอีกครั้ง โดยเลือกเจาะจงวัดที่เป็นสำนักเรียนในภาคใต้³ (รวมสามเณรทั้งหมดราว 200 รูป) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาเพื่อเก็บข้อมูลเรื่องความรุนแรงนี้เป็นเวลา

³ สำนักเรียน หรือ โรงเรียนของพระเถร มี 3 ประเภทคือ สำนักเรียนนักรธรรม สำนักเรียนบาลี และสำนักเรียนสายสามัญศึกษา เรียกอย่างเป็นทางการว่า โรงเรียนปริยัติธรรม บางวัดอาจเปิดสอนมากกว่าหนึ่งอย่างได้ เช่น มีทั้งนักรธรรมและบาลี หรือมีทั้งนักรธรรมและสามัญ เป็นต้น เพราะความที่วัดเหล่านี้เป็นโรงเรียนไปในตัว จึงเป็นเหมือนศูนย์รวมของพระเถรในจังหวัด ซึ่งปกติมักจะมีจำนวนพระเถรมากกว่าวัดทั่วไป

4 เดือน (มกราคม – เมษายน 2561) ทั้งในฐานะพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรมพระพี่เลี้ยงโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน และพระอาคันตุกะที่ขอพักอาศัยเพื่อทำงานวิจัย ใช้การสัมภาษณ์สามเณรเจ้าอาวาสและพระพี่เลี้ยงแบบไม่เป็นทางการ (informal interview) คือสนทนากันทุกที่ที่มีโอกาสพบความนี้จะเริ่มจากการเกริ่นให้เห็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมในสังคมไทยซึ่งตอบสนองความเป็นท้องถิ่น (localized Buddhism) มากกว่ามองศาสนาตามคัมภีร์ที่ถูกแยกออกจากบริบท ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะถูกอธิบายผ่านกรอบแนวคิดเรื่องอรรถประโยชน์นิยม นอกจากศึกษาตัวบทในคัมภีร์พุทธศาสนาแล้ว ผู้เขียนจะยกกรณีตัวอย่างความรุนแรงที่พบในวัดตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนที่นำไปสู่ความรุนแรงดังกล่าวด้วย⁴

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบของการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) พุทธศาสนาเถรวาทแบบไทยถูกตีความและใช้สนองจริยธรรมแบบอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) ผู้เขียนจะยกตัวอย่างการนำเสนอและตีความคัมภีร์ที่พบในสังคมไทย ซึ่งสันนิษฐานว่าสิ่งนี้เป็นวิธีคิดเบื้องต้นที่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงในนามศาสนา 2) มอบเด็กให้กับวัดเป็นก้าวแรกของการทำลายสิทธิเด็กการมอบเด็กมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมที่สักแต่ทำให้เสร็จ หากแต่สื่อเนื้อหาของที่สามเณรจะถูกใช้ความรุนแรงเพราะได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองแล้ว 3) หนีเสือปะจระเข้: หนีพ่อมาพบพระ เป็นการอธิบายถึงความรุนแรงที่สามเณรได้รับ ซึ่งช่วยสะท้อนปัญหาเรื่องพระสงฆ์ผู้มีอิทธิพลจนเจ้าหน้าที่รัฐเลือกที่จะนิ่งเฉยต่อความรุนแรง และปัญหาครอบครัวที่หนักกว่าจนสามเณรเลือกที่จะทนรับความรุนแรงในวัด 4) เจ้าอาวาสมีเมตตาแต่ไม่มีอำนาจ ประเด็นนี้สะท้อนถึงปัญหาในการปกครอง/บริหารงานของเจ้าอาวาสซึ่งซาราภาพจนเป็นเพียงหุ่นเชิดและบ้างก็ติดภารกิจจนไม่มีเวลาดูแล/รับฟังปัญหาของสามเณร 5) ความรุนแรงผ่านการศึกษา เพื่อชี้ว่าความรุนแรงหรือความเกลียดชังคนคิดต่างได้ถูกถ่ายทอดผ่านการสอนธรรมะโดยพระอาจารย์ที่ไม่เปิดรับความหลากหลาย

(1) พุทธศาสนาเป็นอรรถประโยชน์นิยม

การตีความจริยธรรมในพุทธศาสนาให้เหลือเพียงมิติเดียวเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์มีความหลากหลายมาก ที่สำคัญคือ ศาสนาที่ถูกทำให้เป็นองค์กรแล้ว และผสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างออกไป จะมีรูปแบบการตีความและเลือกเน้นในลักษณะเฉพาะของตนเอง (Gross, 1993, p. 306) เช่นกรณีของการนำเรื่องราวทศชาติมาใช้สร้างความชอบธรรมในการปกครอง *เวลสันดรและมหาชนก*

⁴ เพื่อตระหนักถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำเสนอโดยไม่กระทบต่อเหยื่อผู้ถูกระทำ ตลอดจนพระซึ่งเป็นผู้กระทำเอง โดยการใช้ชื่อสมมติของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด อีกทั้งชื่อวัดก็แทนด้วยคำว่า วัดแห่งหนึ่ง ตามรูปแบบจริยธรรมการวิจัยในคนทางมานุษยวิทยาทั่วไป (จักรพันธ์ ชัดชุมแสง, 2561, น. 23)

มักถูกหยิบยกมาเป็นตัวอย่างของธรรมราชาผู้มีอำนาจในการปกครองให้ประชาชนมีความสุข การบริจาทานเป็นอันมากสะท้อนถึงผู้มีบุญที่เกิดมาเพื่อเป็นพระราชทานองเดียวกัน ประชาชนก็ควรนอบน้อมเชื่อฟังและเอาอย่างพระราชทานที่เป็นเช่นนั้น (Jory, 2002, p. 36) ในทางตรงกันข้าม เรื่องราวของ *เดมิย์ไบ้* ซึ่งเป็นหนึ่งในสิบชาติสุดท้ายเช่นกันกลับไม่เป็นที่นิยม นั่นเพราะเรื่องนี้ไม่ส่งเสริมการปกครองในระบอบธรรมราชา เพราะราชาที่ทรงธรรมแบบเดมิย์จะต้องสละบัลลังก์ออกบวชเพื่อหลีกเลี่ยงจากการปกครองที่ต้องรับหน้าที่ตัดสินคดีความและลงโทษผู้ทำผิด เป็นเหตุให้ต้องรับกรรมและตกนรกเมื่อตายไป ตัวอย่างทั้งสองกรณีนี้สะท้อนว่าศาสนาถูกหยิบยกมาใช้ในบางส่วนเพื่อเอื้อต่อสังคมนั้นๆ เสมอ จึงผิดพลาดมากหากจะสรุปว่าพุทธศาสนาเป็นรูปแบบใดรูปแบบเดียวเท่านั้นโดยไม่ดูกระบวนการตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมเป็นกรณีไป

งานชิ้นนี้เสนอว่า พุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยถูกตีความเพื่อรับใช้แนวคิดแบบอรรถประโยชน์นิยมในหลายกรณี เช่น การกินเนื้อที่ปรากฏในปุตตมังสสูตร สังยุตตนิกาย ที่พระพุทธเจ้าได้ยกตัวอย่างบิดามารดาซึ่งรักบุตรมาก แต่จำเป็นต้องฆ่าบุตรน้อยเพื่อกินเป็นอาหารข้ามทางกันดาร เนื้อหาของพระสูตรถูกชาวพุทธรุ่นหลัง (อรรถกถา เป็นต้น) ตีความว่า พระองค์ทรงเน้นเรื่องการกินที่มีใช้เพื่อสนองความอยาก หากแต่กินเพียงเพื่อมีกำลังในการปฏิบัติธรรมเพื่อข้ามสังสารวัฏ อย่างไรก็ตาม หากยึดตามพระสูตรดั้งเดิมจะเห็นความเป็นอรรถประโยชน์นิยมของคำสอนนี้ คือการอนุญาตให้ฆ่าผู้อื่นได้ แม้กระทั่งบุตรเพื่อรักษาชีวิตรอดและเดินทางให้ถึงเป้าหมาย คำสอนประเภทนี้ยังพบได้อีกหลายที่ เช่นกรณีการบริจาคลูกของพระเวสสันดรให้เป็นทาสชูชกด้วยเป้าหมายคือการที่ตนจะได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต จึงกล่าวได้ว่า ทั้งกรณีการฆ่าลูกเพื่อเป็นอาหาร การเน้นเวสสันดรชาดกในนามผู้ปกครองที่ทรงธรรม และบริจาคลูกเพื่อโพธิญาณ เป็นต้น เป็นการตีความและนำเสนออรรถประโยชน์นิยมของพุทธแบบไทยอย่างเป็นทางการ

เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) อธิบายอรรถประโยชน์นิยมในฐานะเป็นเครื่องมือหรือการกระทำที่เน้นประโยชน์สุขของคนจำนวนมาก (the greatest well-being of the greatest number of people) แนวคิดนี้วางบนฐานที่ว่าเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์คือการแสวงหาความสุข และการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากกว่าจึงเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินจริยธรรมว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิด กระบวนการในการกระทำจึงถูกเน้นย้ำน้อยกว่าผลที่ประจักษ์กับคนจำนวนมาก (Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive, 2015) และการอ้างจริยธรรมแบบอรรถประโยชน์นิยมเช่นนี้เอง ที่ผู้เขียนจะเสนอในบทความนี้ว่า ได้นำไปสู่การละเมิดสิทธิของสามเณร

ตัวอย่างเหล่านี้สามารถโยงกลับมาในสังคมเถรวาทเช่นประเทศไทย ที่ครูหรือผู้ใหญ่สามารถใช้คำพูดและการกระทำที่รุนแรงกับผู้น้อยได้ ด้วยเหตุผลว่า ในท้ายที่สุดคนเหล่านั้นจะกลายเป็นคนดีและประสบ

ความสำเร็จ การรณรงค์ให้ใช้ไม้เรียวหรือพ่อแม่ตีลูกแบบรักวัวให้ผูกจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้หายไปจากสังคมที่ตกอยู่ในร่องของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมและมุ่งเน้นอรรถประโยชน์ ลักษณะการตีความพุทธศาสนาเช่นนี้จะเห็นได้ชัดในกรณีของเจ้าอาวาสหรือพระพี่เลี้ยงที่ปกครองสามเณรซึ่งมีสิทธิอย่างเต็มที่ในตัวเด็กตั้งจะอภิปรายต่อไป

(2) มอบเด็กให้กับวัดเป็นก้าวแรกของการทำลายสิทธิเด็ก

เจน บุณนาค เสนอว่า การบวชมีส่วนช่วยอย่างมากในการเลื่อนชนชั้นทางสังคม เนื่องจากผู้คนจำนวนมากที่อยู่ในฐานะยากจน ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ได้ตัดสินใจบวชและศึกษาต่อจนสามารถสึกออกมาทำงานที่ดีได้ (Jane, 2007, pp. 46-47) และแน่นอนว่า สามเณรจำนวนมากตัดสินใจ/ถูกขอร้องให้บวชเรียนเพราะวัตถุประสงค์ที่ เจน เสนอ

การเข้ามาของสามเณรส่วนใหญ่จะผ่านโครงการบวชเณรภาคฤดูร้อนที่จัดเป็นประจำทุกปีช่วงเดือนเมษายน กิจกรรมจะเริ่มตั้งแต่การพาเด็กมามอบให้เป็นศิษย์ของเจ้าอาวาสหรือพระอาจารย์พี่เลี้ยง สิ่งนี้อาจทำเป็นพิธีกรรมใหญ่ คือจัดพร้อมกันหลายคนและมีการถวายพานหมากพุดดอกไม้ พร้อมทั้งกล่าวคำมอบตัวเป็นศิษย์ หรือจะนำมาฝากแบบไม่ต้องมีพิธีกรรมก็ได้ แต่นัยที่สื่อคือ นับจากนี้ไป เด็กคนนี้จะกลายเป็นของพระซึ่งท่านมีสิทธิที่จะทำอะไรกับเด็กก็ได้ในแบบที่พ่อแม่ทำ ที่ยิ่งไปกว่านั้น หลายวัดตกลงกับผู้ปกครองว่า หากวัดกระทำบางอย่างที่รุนแรงกับเด็ก ผู้ปกครองไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยว เพราะถือว่าในช่วงเวลานั้นเด็กได้อยู่ภายใต้การดูแลของวัด (สุธี ชล, สัมภาษณ์ 4 พฤษภาคม 2561)

การมอบเด็กให้เป็นลูก (ศิษย์) ของวัด จึงเป็นเสมือนการมอบอำนาจทุกอย่างให้กับวัด แนวคิดนี้ถูกสนับสนุนด้วยความเชื่อท้องถิ่นของสังคมเถรวาทเรื่องการเกิดใหม่ครั้งที่สองผ่านการบวช (Andaya, 2002, p. 8) กล่าวคือ พ่อแม่ให้กำเนิดในทางโลกซึ่งเป็นการเกิดครั้งแรก ส่วนพระอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้ให้กำเนิดในทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีคุณค่าในทางศีลธรรม ที่จะทำให้คนเหล่านั้นเป็นคนดี การเกิดครั้งที่สองจึงไม่ได้มีศักดิ์ศรีน้อยกว่าครั้งแรก นั่นหมายถึง พระในวัดมีอำนาจในการจัดการดูแลเด็กได้เสมือนลูกตัวเอง อย่างไรก็ตาม แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่า สามเณรที่เข้ามาบวชยังมีได้ตัดขาดจากครอบครัวในแบบพุทธกาล แต่อำนาจในการอบรมสั่งสอนของพระในวัดมีมากถึงขั้นที่พ่อแม่ไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยว จากการสังเกตการณ์ในห้องเรียนบาลีแห่งหนึ่งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 พระอาจารย์โรจน์ (นามสมมติ) ซึ่งรับหน้าที่สอนบาลี ได้ไล่พ่อของสามเณรซึ่งขอเข้ามานั่งฟังการเรียนการสอนด้วยออกจากห้องเรียนด้วยคำหยาบคาย เพียงเพราะไม่ยอมให้พ่อได้รับรู้พฤติกรรมที่ตนกระทำต่อลูกของเขา

(3) หนีเสือปะจระเข้: หนีพ่อมาพบพระ

สามเณรหลายรูปมีปัญหาทางบ้านเนื่องจากถูกพ่อแม่ทำร้ายทุบตี และบ้างก็ไม่อยากเห็นภาพที่ผู้ปกครองทะเลาะกัน เมื่อพ่อแม่ขอให้มาบวชเณรภาคฤดูร้อน จึงเลือกที่จะใช้ชีวิตใหม่ในวัดต่อไปดังตัวอย่างของสามเณรปู (นามสมมติ) ผู้ตัดสินใจบวชเป็นสามเณรเมื่ออายุเพียง 11 ปี ในปี พ.ศ. 2560 ด้วยความที่พ่อแม่มีฐานะดี ปูเป็นเด็กเรียนเก่งและเข้าถึงนิยายทั้งของไทยและนิยายแปล แต่พอกับแม่ทะเลาะกันบ่อยครั้ง ปูเลยเลือกเรียนต่อ ป.6 ขณะเป็นสามเณรและในปีถัดมาถูกเจ้าอาวาสส่งไปเรียนบาลีอีควัดในต่างจังหวัด ปูต้องอยู่กุฏิเดียวกับพระอาจารย์โรจน์ซึ่งเป็นเหมือนคน 2 บุคลิก กล่าวคือ เมื่อท่านอารมณ์ดีก็จะซื้อโทรศัพท์ แวนตา และหนังสือให้ แต่หากไม่พอใจ ก็จะด่าด้วยคำหยาบ ตะคอกเสียงดัง ปาขวดย้ำใส่ และทุบตีด้วยไม้เรียว ปูเล่าว่า ตนนอนร้องไห้ทุกคืนในเดือนแรก ทั้งที่คิดถึงพ่อแม่ แต่ก็เลือกที่จะไม่กลับไปเพราะบ้านมีปัญหาและต้องมารับกับการกระทำที่ทารุณในวัด เพราะความที่เป็นเด็กอายุน้อยที่สุดในหมู่สามเณร ปูยังถูกเพื่อนแกล้งด้วยการเตะ กอด หอมแก้ม จับก้นและหน้าอก เมื่อถึงเวรต้องล้างจาน ก็ไม่กล้าเรียกสามเณรรุ่นพี่ซึ่งอยู่เวรเดียวกันมาช่วย แต่โชคดีที่ปูยังมีเจ้าอาวาสที่ใจดีมาก ท่านพูดดีด้วยและให้เงินใช้ แม้จะอยู่ท่ามกลางความรุนแรงและข้อบังคับที่เข้มงวด แต่ยังมีพระเณรใจดีอีกจำนวนหนึ่งที่คอยให้กำลังใจ ปูสามารถสอบผ่านบาลี ป.ธ. 1-2 ได้ในปีแรก และปัจจุบันได้เรียน ป.ธ. 3 กับพระอาจารย์ท่านโรจน์ จากการพูดคุย ท่านได้เปิดเผยว่า

“ผมไม่ได้มีเจตนาจะทำลายอนาคตของนักเรียน แต่ทุกคนที่เข้ามาอยู่ในวัดต้องเคารพกติกา มิฉะนั้นพื้นที่ตรงนี้จะเต็มไปด้วยคนร้อยพ่อพันแม่ซึ่งคุณไม่อยู่และเป็นตัวอย่างให้กับเณรรุ่นต่อไป แม้ผมพูดหยาบ แต่ผมก็จริงใจ ผมเชื่อว่าเณรสมัยนี้นี้ได้ ถ้าใครตั้งใจเรียน อยากรู้ได้อะไร ผมก็ซื้อให้ แต่ถ้าเข้ามาบวชเพื่อสนุก ผมพร้อมจะตบหรือตีโดยโดยไม่สนใจผู้ปกครอง เพราะเขามอบเด็กให้อยู่ในความรับผิดชอบของเราแล้ว” (พระโรจน์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2561)

อีกกรณีหนึ่ง สามเณรมาจากรอบครัวข้าราชการที่พ่อเป็นตำรวจและเลี้ยงดูด้วยความรุนแรง เขาบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อปี พ.ศ. 2556 ขณะนั้นอายุ 13 ปี และหลังจบโครงการอบรม สามเณรทุกรูปจะถูกบังคับให้สึก ยกเว้นคนที่สามารถหาพระมารีบรองได้ว่าจะพาไปอยู่ที่วัดนั้นๆ แม้จะสึกแล้วมดก็ยังนอนในวัด เจ้าคณะอำเภอท่านหนึ่งสอบถามจนทราบว่ามดไม่อยากจะกลับบ้านเพราะถูกพ่อแม่ทำร้ายร่างกายบ่อยครั้ง ท่านจึงบวชให้ใหม่และพาไปเรียนบาลีที่วัด ด้วยความโชคร้าย มดได้อยู่กับพระมหาหอก (นามสมมติ) ที่ชอบทำร้ายร่างกายอีกเช่นเดิม ส่วนใหญ่เป็นการเตะ ต่อย และตีด้วยหางกระเบน มดอ่อนวอนพระอาจารย์อีกรูปเพื่อขอย้ายไปอยู่ภายใต้การดูแลของท่าน และโชคดีที่ท่านอนุเคราะห์ กุฏิของพระมหาหอกมีสามเณรลดลงเรื่อยๆ

บ้างขอย้ายวัด บ้างย้ายกุฏิ และบ้างก็ลาสิกขา จนต่อมาพระมหาหอกได้ขอให้ห่มดกกลับมาอยู่ที่กุฏิท่านเช่นเดิม เพื่อจะได้มีสามเณรดูแลเรื่องความสะอาด แต่เมื่อตอบไปว่า “หากให้ผมกลับไปอยู่กุฏิรกรนั้น ผมขอสึกดีกว่า” (สามเณรมต (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2561) ปัจจุบัน สามเณรตเรียนจบนักธรรมชั้นเอก และมัธยมศึกษาตอนปลายจาก กศน. และย้ายไปเรียนบาลีอีกวัดหนึ่งในต่างจังหวัด

นอกจากความรุนแรงที่เกิดจากพระพี่เลี้ยงแล้ว สามารถพบความรุนแรงจากเจ้าอาวาสได้เช่นกันหากท่านยังเป็นพระหนุ่ม สามเณรหอยเข้ามาบวชเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปี พ.ศ. 2553 เช่นเดียวกับสามเณรส่วนใหญ่คือ หอยมาจากครอบครัวที่ยากจน โชคดีที่ครอบครัวของหอยไม่มีปัญหาเช่นคนอื่น ๆ สิ่งนี้จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หอยตัดสินใจลาสิกขาไปเมื่อต้องเผชิญกับความรุนแรงที่หนักมาก ผู้เขียนได้สนทนากับหอยอีกครั้ง หลังจากที่เขาได้ลาสิกขาไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 และนำปิ่นโตมาวัดในวันที่ 15 เมษายน 2561

หอยขยันและเรียนเก่ง แต่มีนิสัยนักเลงไม่ยอมใคร ขณะเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หอยทะเลาะกับเสือซึ่งเป็นรุ่นพี่ ม. 5 ด้วยสาเหตุที่ไปหยอกล้อเสือว่าเป็นกระเทย (จากหน้าตาและผิวพรรณที่ขาวมาก) เสือเอาคืนด้วยการละเมิดทางเพศ คือ ข่มขืนหอยทางทวารหนัก พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นหลายครั้ง สิ่งที่น่าสนใจคือ ทั้งเสือ (ซึ่งค่อนข้างสนิทกับผู้เขียนและมักบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ อย่างเปิดเผย) และหอยล้วนไม่มีพฤติกรรมที่สื่อถึงความเป็นคนข้ามเพศ ทั้งสองยังจับผู้หญิงเหมือนอีกหลายคน กรณีนี้อาจคล้ายกับกรณีศึกษาเกย์ในปอเนาะของ สมัคร์ กอเซ็ม (2560) ที่เสนอว่า นักเรียนชายไม่น้อยที่ร่วมเพศกับเกย์หรือกระเทยในตอนกลางคืน แต่กลางวันก็ยังจับผู้หญิงตามปกติและมีได้ नियามตัวเองว่าเป็นกระเทยหรือเกย์แต่อย่างใด การถูกข่มขืนยังเป็นสิ่งที่พอรับได้สำหรับหอย แต่เขาต้องทะเลาะกับเจ้าอาวาสอีกครั้ง เพียงเพราะลืมนำไฟที่เก็บไว้ไปให้เจ้าอาวาส หอยถูกด่าด้วยคำหยาบ พาดพิงไปถึงพ่อแม่ว่าไม่สั่งสอนและขู่ว่าจะทำร้ายร่างกาย ซึ่งหอยเล่าว่าเรื่องเล็กน้อยเช่นนี้สามารถพูดคุยกันได้ ยิ่งเป็นสมณะด้วยยิ่งต้องใช้สติมากกว่าอารมณ์ “หลังจากเหตุการณ์นั้น ผมไม่คิดอะไรมากเลยครับ มันพอแล้วกับการอยู่กับความรุนแรงในแบบที่ผมไม่ได้ทำผิด ผมโทรหาแม่ในคืนนั้น และย้ายไปอยู่วัดอื่นในวันรุ่งขึ้น เมื่อจบ ม. 3 ผมก็สึกอย่างไม่เสียดาย” (สามเณรหอย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2561)⁵

(4) เจ้าอาวาสมีเมตตา แต่ไม่มีอำนาจ

ปฏิเสธไม่ได้ว่า เจ้าอาวาสหลายรูปมีเมตตาตามาก จากการคลุกคลีกับท่านเหล่านั้นทำให้แน่ใจได้ว่า ท่านมักเป็นคนสันโดษ แทบไม่มีเงินเก็บเพราะชอบทำบุญและนำเงินที่ได้มาสงเคราะห์การศึกษาของสามเณร

⁵ สิ่งที่น่าตั้งข้อสังเกตคือ แม้สามเณรจำนวนมากจะได้รับประสบการณ์ที่เลวร้ายจากวัด ความเกลียดชังของพวกเขาที่จำกัดอยู่เฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น ไม่ได้กระทบต่อความศรัทธาที่เขามีต่อศาสนา กรณีของหอยสะท้อนได้ชัดว่า เขาจะนำปิ่นโตไปวัดบ่อยครั้งเมื่อมีโอกาส

สามเณรจะโชคดีมากหากอยู่ในวัดที่เจ้าอาวาสมีเมตตาเช่นนี้ แต่หลายวัดได้มีเจ้าอาวาสที่ชราภาพมากจนไม่สามารถทำงานบริหารและปกครองได้ แต่เพราะตำแหน่งเจ้าอาวาสจะดำรงอยู่จนกระทั่งมรณภาพ และท่านเหล่านั้นก็เลือกที่จะไม่ลาออก ดังนั้นภาระในการบริหารดังกล่าวจึงตกเป็นของรองเจ้าอาวาส พระเลขาณูการ หรือพระพี่เลี้ยงสามเณรซึ่งถูกมอบหมายโดยเจ้าอาวาส เมื่อเป็นเช่นนี้จึงพบว่า เจ้าอาวาสในหลายที่เป็นเพียงหุ่นเชิดที่มีหน้าที่เซ็นเอกสาร และหลายครั้งท่านไม่มีอำนาจในการต่อรอง เพราะการออกบวชเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระที่ไม่มีเงินสะสมก็จะไม่มีลูกหลายคอยดูแล ท่านจึงต้องอยู่ภายใต้อำนาจและการดูแลของพระเลขาฯ ยิ่งชรามากขึ้นก็เท่ากับสูญเสียอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้นด้วย ที่ยิ่งกว่านั้น เจ้าอาวาสบางรูปยังขอร้องให้สามเณรและผู้ปกครองไม่นำเรื่องไปแจ้งความเพียงเพราะรักษาภาพลักษณ์ของวัด ในบางกรณี เจ้าอาวาสต้องรับภาระหนักในการบริหารด้านอื่นๆ และเมื่อมอบหมายให้พระพี่เลี้ยงดูแลสามเณรแล้วท่านจึงไม่มาก้าวกายอีก ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้พระเหล่านั้นทำร้ายสามเณรดัง 2 กรณีด้านล่างนี้

(1) สามเณรกุ่ม: กุ่มมาจากครอบครัวยากจน เขาบวชสามเณรภาคฤดูร้อนตั้งแต่อายุ 11 ปี ในปี พ.ศ. 2542 และตัดสินใจบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของพระเณร เพราะเชื่อว่าหากสึกออกไปจะไม่มีโอกาสเรียน วันเสาร์-อาทิตย์ สามเณรทุกรูปต้องช่วยกันกวาดลานวัด กุ่มชอบอ่านหนังสือการ์ตูน เขาอ่านหนังสือจนลืมหิวอดนอน พระอาจารย์ธนู (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้มาตามที่ถูกเมื่อเวลาผ่านไป 10 นาที ท่านกระซอกอึ้งสะ (เสื่อ) ให้กุ่มลุกยืน และตบป้องหู จากนั้นตามด้วยการตบบริเวณศีรษะอย่างแรงอีกหลายครั้ง การกระทำนี้อยู่ในสายตาของเจ้าอาวาสผู้ซึ่งกำลังยืนอยู่หน้ากุฏิ เสร็จแล้วกุ่มก็เดินเข็ดน้ำตาออกไปกวาดขยะกับเพื่อนๆ

กุ่มบอกเจ้าอาวาสว่าจะฟ้องร้องเรื่องการทำร้ายร่างกาย ท่านได้ห้ามโดยชี้ให้เห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขาดความรับผิดชอบของกุ่มเอง และที่สำคัญ หากเป็นคดีความก็จะทำให้วัดเสียชื่อเสียง ท่านรับปากว่าจะตักเตือนพระอาจารย์ธนูให้ ซึ่งกุ่มก็ตกลงตามที่ท่านกล่าว กุ่มเปิดเผยว่า แม้เหตุการณ์ครั้งนั้นจะผ่านไปเป็นสิบปีแต่ความรู้สึกกลัวพระอาจารย์ธนูป็นนั้นยังไม่หายไปไหน หลังจากวันนั้น เขาและเพื่อนสามเณรก็ยังคงถูกกระทำด้วยความรุนแรงอีกเช่นเดิม “ทุกครั้งที่ผมเห็นพระทำร้ายเณร ผมโกรธและอยากเข้าไปต่อยพระรูปนั้น แต่ดีที่พอจะยังอารมณ์ไว้ได้ แต่ผมก็จะเข้าไปคุย ไม่ปล่อยให้เณรต้องรับกรรมอย่างผม” (พระกุ่ม (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2561)

กุ่มยังเปิดเผยอีกว่า ปกติแล้วสามเณรที่ถูกทำร้ายมักมีรูปร่างเล็ก อาจเพราะพระพี่เลี้ยงมั่นใจว่าสามเณรจะไม่ตอบโต้ และมักเป็นสามเณรที่มาจากครอบครัวยากจนซึ่งพ่อแม่ไม่จะมีอำนาจต่อรอง ปัจจุบัน

พระกัณฑ์เรียนจบปริญญาโทด้านพุทธศาสนาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์และร่วมกับองค์กรต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนเรื่องสันติภาพและสิทธิมนุษยชน

(2) พระมหาหอก: พระมหาหอก (นามสมมติ) ซึ่งเคยทำร้ายสามเณรมตเป็นผู้มีอิทธิพลมากในอำเภอ A ชาวบ้านเชื่อว่าท่านเป็นพระเจ้าตากสินกลับชาติมาเกิด มีสาวกผู้หญิง อายุตั้งแต่ 25-45 ปี จำนวนมากเข้าหาท่านบ่อยครั้งและเชื่อว่าในอดีตชาติเคยเป็นนางสนมของท่าน ท่านเป็นที่รู้จักและเคารพของผู้คนมากกว่าเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระชราและมีบทบาทเฉพาะในวัด ครั้งหนึ่งท่านและพระใหม่ซึ่งเป็นลูกศิษย์ รุมซ้อมสามเณรจนอาการสาหัส พ่อแม่พาสามเณรไปฟ้องร้อง แต่ตำรวจซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระมหาหอกไม่รับเรื่อง ด้วยเหตุผลว่าเป็นการอบรมสั่งสอนซึ่งพระอาจารย์มีเจตนาดีที่จะปรับเปลี่ยนนิสัยสามเณรแม้จะรุนแรงไปบ้าง จากกรณีนี้จะเห็นได้ว่านอกจากเหตุผลในทางอรรถประโยชน์แล้ว จะเห็นได้ว่าโครงสร้างวัฒนธรรมความรุนแรงในสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการเคารพครูอาจารย์พระโดยไม่ตั้งคำถามก็ให้ความชอบธรรมกับความเป็นผู้มีบารมีของพระมหาหอกและมีส่วนช่วยให้ท่านสามารถใช้ความรุนแรงโดยไม่ต้องรับผิดชอบและรอดพ้นจากคดีทางโลกอีกด้วย

พระมหาหอกมาจากครอบครัวฐานะดี ท่านบวชได้ 4 ปีก็สอบได้เป็นพระมหา (เปรียญธรรม 3 ประโยค) ท่านเลื่อนขั้นจากการเป็นหัวหน้าคณะในวัด มาเป็นเลขานุการของวัดซึ่งรับหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายและดูแลกิจกรรมทุกอย่างตลอดจนควบคุมการก่อสร้าง เพราะความที่วัดนั้นมีสามเณรราว 30 รูปและเจ้าอาวาสต้องดูแลวิทยาลัยสงฆ์ พระมหาหอกจึงมีหน้าที่ดูแลสามเณร ทุกครั้งที่เกิดปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรง เจ้าอาวาสมักอ้างว่าท่านไม่มีสิทธิเพราะได้มอบให้เป็นหน้าที่ของพระมหาหอกไปแล้ว

(5) ความรุนแรงผ่านการศึกษา

กรณีของปลาที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า การใช้ความรุนแรงไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของการทำร้ายร่างกายเท่านั้น แต่ยังแฝงมากับเนื้อหาในการเรียนการสอนด้วย ปลาบวชในปี พ.ศ. 2546 และเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นโรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ ปลาเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนของผู้เขียน เป็นที่ทราบกันว่า อาจารย์สอนของโรงเรียนปริยัติธรรมมักเป็นพระภิกษุที่จบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์และบ้างก็เป็นอดีตพระภิกษุที่จบจากประเทศอินเดีย ดังตัวอย่างของ ดร. สายันท์ และ พระปราโมทย์ (นามสมมติ) ที่มักให้ข้อมูลเชิงยุยงที่ผิดพลาดเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและคริสต์ เช่น ป.อ.ปยุตโต (ปัจจุบันคือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) รับเงินจากศาสนาคริสต์โดยจับมือกับวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อบิดเบือนคำสอนและทำลายพุทธศาสนา จะเห็นได้จากตัวอย่างที่ท่านเขียนหนังสือ

โฆมตีวัดพระธรรมกายซึ่งเป็นชาวพุทธด้วยกัน⁶ ส่วนกรณีของปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจารย์สา ยันท์ก็สอนว่า เป็นการพยายามที่จะยึดประเทศของมุสลิม จึงมีการฆ่าพระและตั้งธนาคารอิสลามเป็นต้น อาจารย์เหล่านั้นยกกรณีที่พุทธศาสนาจะถูกทำลายมาเป็นตัวสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนขยันเรียนและเมื่อ สำเร็จการศึกษาแล้วก็ต้องช่วยกันรักษาศาสนา

อนึ่ง แม้จะมีการเรียนธรรมะหรือคุณธรรม แต่เป็นการท่องจำและอธิบายตามหนังสือซึ่งไม่มีความ ชัดเจนในหลายประเด็น เช่น กฎแห่งกรรม จะสอนแค่บุคคลทำกรรมเช่นไรก็ย่อมได้รับผลเช่นนั้น เมื่อทำดีย่อม ได้ผลดี ทำชั่วย่อมได้ผลชั่ว โดยไม่ชวนให้ถกเถียงถึงความหลากหลาย ผู้เขียนเชื่อว่า โรงเรียนมัธยมทั่วไปก็อาจ ไม่ลงรายละเอียดและชวนให้นักเรียนถกประเด็นเหล่านี้ แต่เป็นไปได้มากกว่า การเรียนประเภทนี้จะส่งผลต่อ ความรุนแรงของเด็กในระยะยาว ดังกรณีของ ปลา เป็นต้น

ปัจจุบันพระปลาเรียนจบปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ ข้อเขียนที่พบมากบนเฟซบุ๊คของพระปลา คือ นำเสนอข้อมูลด้านลบของอิสลามซึ่งไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน พระปลาสร้างความเกลียดชังศาสนาอื่นและ เสนอให้ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา กับมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ พระปลาเห็นด้วยกับการให้ร่มกระที่บ โตะ ซิลลีฟูล ที่วิจารณ์รูปปั้นหรือพระพุทธรูป⁷ ทั้งที่เขาเองก็วิจารณ์ศาสนาอิสลามทั้งในแง่คำสอนและบุคคลอยู่ เสมอ เขามองว่าการตรวจสอบวัดพระธรรมกายในปี 2560 และจับสึกพระ 4 รูปในมหาเถรสมาคมในปี 2561 ล้วนเป็นเพราะรัฐบาลรับใช้อิสลาม ยิ่งกว่านั้น พระปลาสนับสนุนให้บังคับใช้โทษประหารชีวิตในเมืองไทยโดย อธิบายว่า “บุคคลทำกรรมเช่นไรย่อมต้องรับผลเช่นนั้น ในเมื่อทำลายชีวิตคนอื่น ก็ต้องชดใช้ด้วยชีวิต” ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เขาเรียนมาจากสถาบันสงฆ์ตั้งแต่เด็ก ดังที่เกริ่นไปแต่ต้นว่า พระปลาเป็นเพียง ตัวอย่างเดียวเท่านั้น เพราะพระภิกษุสามเณรจำนวนมากที่ผ่านการศึกษาศาสนาของสถาบันสงฆ์ล้วนมีทัศนคติไม่ต่าง จากปลามากนักดังนั้น การสนับสนุนโทษประหารชีวิตของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ด้วยเหตุผลเดียวกับพระ ปลาจึงไม่ใช่เรื่องแปลก⁸ แต่อย่างไรก็ตาม พระเณรอีกจำนวนหนึ่งก็ไม่ได้เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงหรือ ติความคำสอนดังกล่าว

⁶ แนวคิดเช่นนี้ น่าจะมาจากหนังสือ “เปิดโปงขบวนการล้มพุทธ” เขียนโดย เบญจ บาระกุล ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2542 อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ ไม่ได้เป็นหนังสือที่บังคับให้อ่านในรายวิชา แต่เป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนของผู้เขียนเมื่อราวปี พ.ศ. 2547 ซึ่ง สามเณรในระดับมัธยมปลายมักมีไว้ครอบครองหรือบ้างก็ยืมกันอ่าน

⁷ โปรดอ่าน “โตะ ซิลลีฟูล” ได้พบเหยียดคนไหวรูปปั้น! เผยไม่มีสิทธิวิจารณ์ใคร (หนังสือพิมพ์ข่าวสด วันที่ 4 เมษายน 2561)

⁸ ดูการให้สัมภาษณ์ พระมหาสมปอง ตาลปุตโต ในรายการ โทษกระแสด ช่อง 3 ในวันที่ 21 มิถุนายน 2561 (เข้าถึงเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562 จากเว็บไซต์ http://youtu.be/E_N2BPCC8_0)

ปัจจุบัน พระปลาทองเป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและเป็นครูสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมและมัธยมหลายแห่ง ผู้เขียนไม่มีโอกาสร่วมฟังบรรยายของพระปลาทอง แต่สามเณรในโรงเรียนเล่าให้ฟังว่า พระปลาทองยังนำเสนอข้อมูลความชั่วร้ายของอิสลามและเน้นให้นักเรียนให้ความรู้เหล่านี้แก่ประชาชนทั่วไป เดือนมีนาคม 2561 เขาเปลี่ยนใจไม่เข้าร่วมงานประชุมแห่งหนึ่งด้วยเหตุผลว่า มีคณะภิกษุณีเข้าร่วมด้วย เพราะเขาเชื่อว่า การบวชภิกษุณีเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้และส่งผลกระทบต่อการทำลายความมั่นคงของศาสนาในระยะยาว (สามเณรวชิเชียร (นามสมมติ), สัมภาษณ์: 13 เมษายน 2561)

กรณีของปลาทองอาจดูน่าวิตก แต่สำหรับคนที่คุ้นชินกับวงการสงฆ์จะทราบว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะพระสงฆ์จำนวนมากรักศาสนาไม่ต่างจากปลา คนเหล่านี้พยายามทำทุกอย่างที่เชื่อว่าตนสามารถปกป้องศาสนาได้โดยไม่ได้มองว่าหลายครั้งเป็นการสนับสนุนความรุนแรง และคนเหล่านี้เองที่ถูกผลิตขึ้นเป็นอาจารย์แล้ว กลับมาสอนสามเณรรุ่นน้องต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

พุทธศาสนาเถรวาทถูกประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม คือ พระสงฆ์ในฐานะผู้ทรงคุณธรรมมีสิทธิที่จะปกครอง ดูแลและปฏิบัติต่อสามเณรเสมือนบุตรของตน และแน่นอนว่า แม้จะใช้ความรุนแรงก็สามารถอ้างได้ว่าเกิดจากความปรารถนาดีและมีเป้าหมายเพื่อขัดเกลาคุณธรรม วิธีการจึงไม่สำคัญมากเท่ากับผลลัพธ์ กล่าวคือ การทำให้สามเณรอยู่ในกรอบและเรียนจบมัธยมปลายหรือสอบผ่านนักธรรม-บาลีจะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญของวัด ยิ่งกว่านั้น ความพยายามรักษาชื่อเสียงของวัดเป็นอุปสรรคสำคัญในการปกป้องสิทธิบนร่างกายของสามเณรเมื่อถูกทำร้าย เจ้าอาวาสมักเลือกวิธีประนีประนอม และสุดท้ายปล่อยให้เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า มากกว่าจะเปิดโอกาสให้กระบวนการยุติธรรมทางโลกเข้าไปช่วยเหลือ

พระที่ทำร้ายร่างกายสามเณรมักเป็นพระที่มีบทบาทในวัด เป็นที่เคารพของชุมชน บ้างเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส บ้างก็รับภาระดูแลสามเณรและอื่นๆ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระชราจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะดักเตือนพระเหล่านั้น ปราบกฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการปกครองของคณะสงฆ์ที่มีกษัตริย์ผู้สูงอายุให้เป็นหุ่นเชิด แต่ไม่มีบทบาทจริงในการทำงาน และเจ้าอาวาสจำนวนไม่น้อย ที่ติดภารกิจต้อนรับญาติโยมและกิจนิมนต์นอกวัดจนไม่มีเวลาพบปะ/รับฟังปัญหาของสามเณร ความคาดหวังที่ชาวบ้านเชื่อว่าลูกของตนจะได้รับการดูแลจากพระที่เมตตาสูงอาจไม่ได้ผลจริง เพราะท่านชราจนไม่มีอำนาจและมอบหน้าที่นั้นให้พระหนุ่มรูปอื่น ๆ ไปแล้ว

สอดคล้องกับปัญหาภูมิหลังของครอบครัว ที่สามเณรจำนวนมากเลือกที่จะหนีมาบวช ทำให้พวกเขาเลือกที่จะทนรับความรุนแรงในวัดมากกว่าจะกลับไปเผชิญหน้ากับความรุนแรงและปัญหาทางบ้านซึ่งเคยประสบมาหลายปี กล่าวโดยสรุปคือ วัดไทยที่ดูเหมือนเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรมและสร้างคนจำนวนมากให้ประสบความสำเร็จ ในมิติหนึ่งได้กลายเป็นศูนย์รองรับเด็กซึ่งมีปัญหาคอรัวและถูกพระสงฆ์ใช้ความรุนแรงต่อในนามของอาจารย์ผู้ลงโทษด้วยความเมตตา เมื่อสามเณรบางคนเมื่อเติบโตขึ้นและสำเร็จการศึกษาก็กลับมารับหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอนสามเณรรุ่นถัดไปอีก ความรุนแรงที่มาในรูปแบบของการทำร้ายร่างกายและการปลุกเร้าสร้างความเกลียดชังลัทธิศาสนาอื่นจึงถูกผลิตซ้ำอยู่เสมอ

ผู้เขียนไม่ได้เหมารวมว่า สามเณรทุกรูปจะได้รับความรุนแรงและพระพี่เลี้ยงทุกรูปล้วนโหดร้ายป่าเถื่อน หากแต่มีเพียงบางคนที่ถูกเป็นเหยื่อและพระบางรูปเท่านั้นที่ใช้พฤติกรรมรุนแรงเช่นนี้ การมีเพื่อนสามเณรและพระที่ดีอีกจำนวนหนึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ช่วยให้เหยื่อหลายรายมีกำลังใจที่จะใช้ชีวิตในวัดต่อไป แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า เมื่อทุกคนยังไม่ได้รับความรุนแรง ก็ไม่จำเป็นต้องศึกษาหรือปล่อยให้เรื่องราวเหล่านี้เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ผู้เขียนเสนอว่า ประเด็นเรื่องความรุนแรงในวัดควรถูกศึกษาให้ทั่วทุกพื้นที่ และงานวิจัยในอนาคตควรทำการเปรียบเทียบความรุนแรงระหว่างวัดที่มีโรงเรียนและวัดบ้าน/วัดป่าซึ่งเน้นการทำพิธีกรรมหรือปฏิบัติธรรม โดยที่สามเณรอาจไม่ต้องมีพระอาจารย์พี่เลี้ยงคอยควบคุมอย่างเข้มข้นในแบบวัดที่เป็นสำนักเรียนเพื่อจะทราบว่าการรุนแรงในนามของความเมตตาเกิดได้ด้วยเงื่อนไขใดอีกบ้าง

บรรณานุกรม

- Andaya, B. W. (2002). Localizing the universal: Women, motherhood and the appeal of early Theravada Buddhism. *Journal of Southeast Asian Studies*, 33(1), 1-30.
- Biver, E. (2014). Religious nationalism: Myanmar and the role of Buddhism in anti-Muslim narratives. An analysis of Myanmar's ethnic conflicts through the lens of Buddhist nationalism. (Master's thesis, Lund University, Lund, Sweden). Retrieved from <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/4778729>.
- Brooten, L. (2015). Blind spots in human rights coverage: Framing violence against the Rohingya in Myanmar/Burma. *Popular Communication*, 13(2), 132-144.

- DeVotta, N. (2007). Sinhalese Buddhist nationalist ideology: Implications for politics and conflict resolution in Sri Lanka. (*Policy Studies No. 40*).
- Gravers, M. (2015). Anti-Muslim Buddhist nationalism in Burma and Sri Lanka: Religious violence and globalized imaginaries of endangered identities. *Contemporary Buddhism*, 16(1), 1-27.
- Gross, R. (1993). *Buddhism after patriarchy: A feminist history analysis and reconstruction of Buddhism*. New York, NY: State University of New York Press.
- Jane, B. (2007). *Buddhist monk, Buddhist layman: A study of urban monastic organization in central Thailand*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Juergensmeyer, M. (2017). *Terror in the mind of god: The global rise of religious violence (4th ed.)*. Oakland, CA: University of California Press.
- Jerryson, M. (2011). *Buddhist fury: Religion and violence in southern Thailand*. London: Oxford University Press.
- Jory, P. (2002). The VessantaraJataka, Barami, and the Bodhisatta-kings: The origin and spread of a Thai concept of power. *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, 16(2), 36-78.
- Kyaw, N. (2015). Alienation, discrimination, and securitization: Legal personhood and cultural personhood of Muslims in Myanmar. *The Review of Faith & International Affairs*, 13(4), 50-59.
- Satha-Anand, C. (1987). *Islam and violence: A case study of violent events in the four southern provinces, Thailand, 1976- 1981*. Tampa, FL: Department of Religious Studies, University of South Florida.
- Satha-Anand, S. (2012). Question of violence in Thai Buddhism. In V. Tikhonov & T. Brekke, (Eds.), *Buddhism and violence: Militarism and Buddhism in Modern Asia* (pp. 175-193). Oxford: Routledge.
- Schissler, M., Walton, M., & Thi, P. (2017). Reconciling contradictions: Buddhist-Muslim violence, narrative making and memory in Myanmar. *Journal of Contemporary Asia*, 47(3), 376-395.

- Spencer, J. (1990). Collective violence and everyday practice in Sri Lanka. *Modern Asian Studies*, 24(3), 603-623.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive. (2015). Social minimum. Retrieved on 28 February 2019 from <http://plato.stanford.edu/archives/win2015/entries/social-minimum/>
- Zin, M. (2015). Anti-Muslim violence in Burma: Why Now? *Social Research: An International Quarterly*, 82(2), 375-397.
- กฤษณะ ถาวร (2559). บทบาทการสร้างสันติภาพของ ดร.อัมเบตการ์ ตามหลักพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 4(ฉบับพิเศษ), 209-219.
- จักรพันธ์ ชัดชุมแสง. (2561). มานุษยวิทยากับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 35(2), 1-48.
- ณรงคฤทธิ อริยะชัยกุล. (2559). แนวทางการสร้างสันติภาพของเนลสัน แมนเดลาตามหลักพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 4(ฉบับพิเศษ), 234-242.
- เบญจ บาระกุล. (2542). *เปิดโปงขบวนการลัทธิพุทธ*. กรุงเทพฯ: สยามบิสสิเนสแอนด์ปรีนติ้ง.
- พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทฺโท. (2560). บทบาทพระสงฆ์ในการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 2(1). 1-17.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *กรณีธรรมกาย: บทเรียนเพื่อศึกษาพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อำไพ.
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2561, มิถุนายน 21). รายการ “โหนกระแส”. สืบค้นจาก http://youtu.be/E_N2BPCC8_0.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2559). สันติศึกษา: พุทธวิธีสู่สันติภาพโลก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 4(ฉบับพิเศษ), 1-9.
- ศรีพนา ศรีเชื้อ. (2017). แนวคิดและวิธีการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 4(2). 1-10.
- สมักร์ กอเซ็ม. (2560). ปอเนนใต้ปอเนาะ: ชาติพันธุ์วรรณมาย้อนมองดูตัวเองของ “เคียร์มุสลิม” และความทรงจำวัยเด็กในโรงเรียนสอนศาสนา. *วารสารประวัติศาสตร์วัฒนธรรมศาสตร์*, 4(1). 161-206.

หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2561, สิงหาคม 4). “โต ซิลลี่ฟูล” โต้ปมเหยียดคนไหว้รูปปั้น! เผยไม่มีสิทธิวิจารณ์ใคร.
สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/monitor-news/news_924341.